

GLEDALIŠKI LIST

Narodnega gledališča v Ljubljani

1937-38

OPERA

UREDNIK: M. BRAVNIČAR

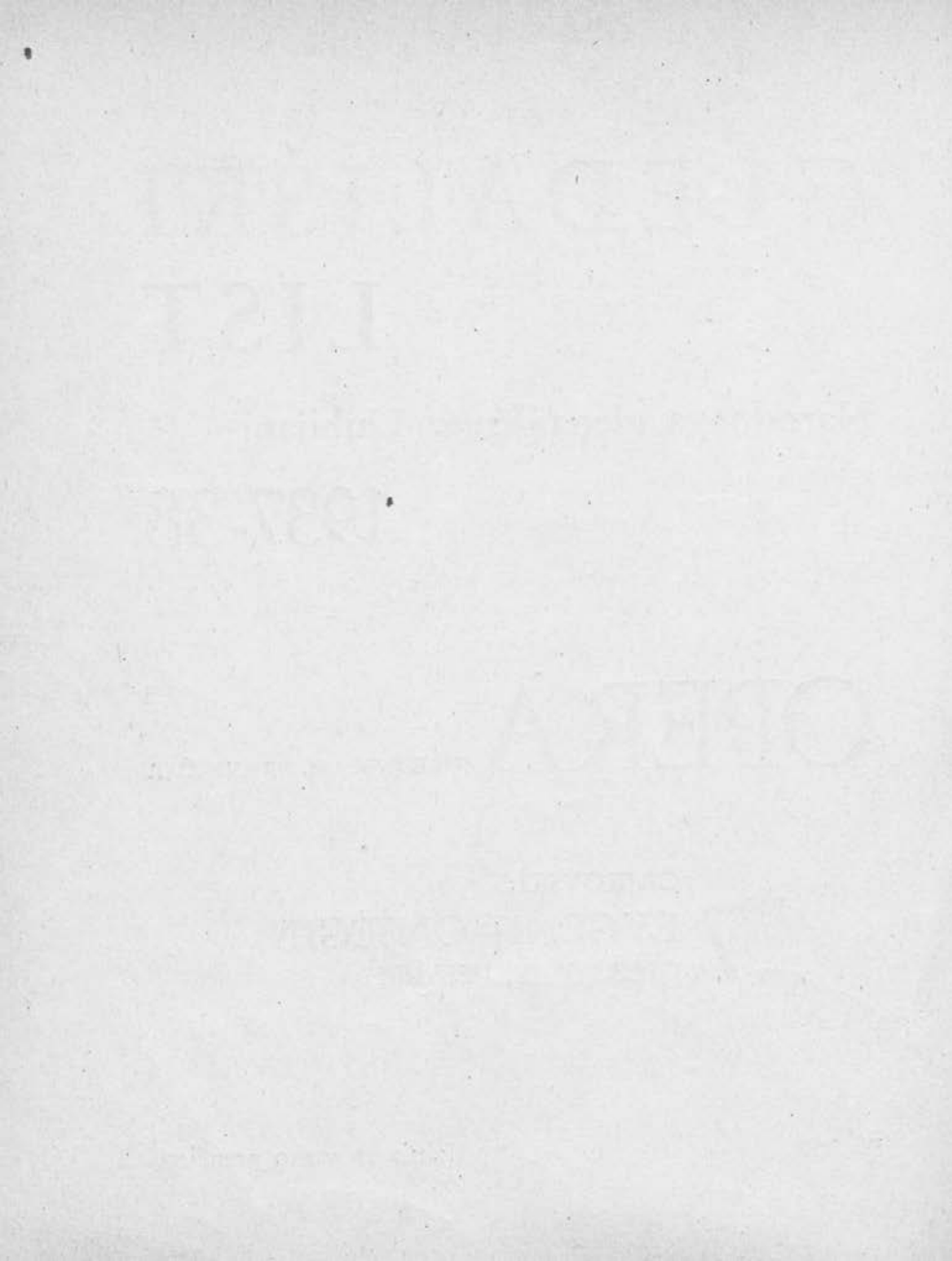
ČAJKOVSKI:

7 EVGENIJ ONJEGIN

OPERA V III. DEJANJIH

Din 2:50

Izhaja za vsako premijero

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1937/38 ŠTEV. 7

OPERA

UREDNIK: M. BRAVNIČAR

PETER ILJIČ ČAJKOVSKI:

EVGENIJ ONJEGIN

PREMIERA 23. DECEMBRA 1937

Čajkovski je zložil »Onjegina« po naročilu in na prošnjo ravnatelja moskovskega konservatorija Nikolaja Rubinstejna, ki je želel dobiti primerno glasbeno dramatsko delo za prireditev na svoji šoli. Skladatelj je po Puškinu sam priredil besedilo in je dovršil scenarij še isti večer, ko je prečital Puškinovo delo. Navdušen od lepote resnične poezije se je Čajkovski lotil uglasbitve z vso vnemo in jo dovršil l. 1877. Prva izvedba »liričnih slik po Puškinu«, kakor je skladatelj imenoval svojega »Onjegina« je bila na konservatoriju v Moskvi v marcu l. 1879. V peterburški dvorni operi je prišla prvič na oder 23. januarja l. 1881. Delo je bilo deležno ogromnega uspeha in pri petnajsti reprizi sta prisostvovala car in carica ter se dolgo razgovarjala s skladateljem, kar je pomenilo v tistih časih izredno počastitev in priznanje skladatelju in njegovemu delu. »Onjegin« je najbolj uspelo glasbenodramatsko delo Čajkovskega, ki se je med vsemi njegovimi odrskimi stvaritvami najmočnejše uveljavilo tudi izven Rusije, posebno na slovanskih in nekaterih nemških odrih. Obilica krasnih liričnih mest, dramatskih vložkov in skupinskih scen, ki so prepojeni z neposredno, močno čustveno in izrazito glasbo, dajejo delu privlačnost in poljudnost.

Edinstvena v operni literaturi je scena Tatjane, ko piše pismo Onjeginu. Veliki monolog glavne junakinje je že po svoji obsežnosti med redkostmi v operni literaturi. Menjajoča se nastrojenja, čustveni izlivi, združeni z glasbo prepričevalnega izraza nudijo eno najlepših scen v tej bogati odrski tvorbi. Pretresljiv je labodji spev (arija) Lenskega pred dvobojem. Plesi (valček, mazurka, poloneza) so polni lahke in neprisiljene invencije, ki je tipična za muzo Čajkovskega. Najmočnejše se uveljavlja njegov talent v okviru, ki združuje zbor, soli in orkester. Čajkovski je dramatik, to dokazuje že v svojih simfonijah, toda izrazit odrski praktik ni bil nikdar. Čajkovski je uvidel svoje napake, toda popraviti jih ni znal popolnoma. Obtoževal se je, da je preveč glasbenik in premalo teatralik. V lastni kritiki je bil neizpros, včasih pretiran. Svoji prvi dve odrski deli »Vojvodo« in »Undino« je uničil, ker jih je po krivici obsodil za slabe. Čeprav je »Onjegin« njegovo najboljšo in najuspešnejšo odrsko delo, bi bila celotna slika prav gotovo še boljša in odrsko tehnično tudi v potankosti bolj izdelana in dognana, če bi bil besedilo napisal resničen »libretist«.

Čajkovski hodi tudi v operni tvorbi druga pota nego njegovi sodobniki Musorgski, Balakirev in Rimski-Korjakov, ki so ustvarjali nacionalno rusko opero. Čajkovski je bolj zapadnjaško usmerjen. Njega zanima zapadna romantika in že naslovi njegovih simfoničnih pesnitev in nekaterih oper pričajo očitno o tej njegovi usmerjenosti. Simfonične pesnitve: »Manfred«, »Francesca da Rimini«, »Romeo in Julija«; opere: »Jolanta«, »Devica Orleanska«, »Mazépa«. S »Kovačem Vakulo«, »Onjeginom« ter s »Pikovo damo« pa je Čajkovski segel v domači literarni svet, ki mu je bil po krvi bližji, zato je z njim dosegel tudi večji in trajnejši uspeh. Med vsemi odrskimi deli Čajkovskega pa ostane »Onjegin« krona njegovega glasbenodramatskega ustvarjanja in biser ruske operne tvorbe.

*

PETER ILJIČ ČAJKOVSKI se je rodil 7. maja 1840 v Votkinsku na Uralu. Njegov oče je bil ravnatelj rudnika. Preden se je

Čajkovski posvetil glasbi je študiral pravo in bil nameščen v državni službi pri finančnem ministrstvu. Triindvajset let star je izstopil iz državne službe in se vpisal na peterburški konservatorij, kjer je študiral tri leta. Po dovršenih glasbenih naukih je Čajkovski sprejel mesto učitelja na moskovskem konservatoriju, kjer je poučeval 12 let. Leta 1864. je bila prva izvedba njegove skladbe »Ples deklet«, tri leta pozneje (1867) pa je izšla njegova prva tiskana skladba. Leta 1868. je zložil svojo prvo simfonijo, eno leto pozneje pa svojo prvo opero »Vojvoda«. Od tega časa dalje je ustvarjal svoja najboljša dela. Eno leto predno je zapustil mesto na moskovskem konservatoriju se je poročil, a že 20 dni po poroki je zbežal iz zakonskega jarma, ker se je prepričal, da ni ustvarjen za te vrste srečo. Čajkovski se je preselil na posestvo svoje sestre, kjer je živel izključno le za svoje delo. Da se je lahko posvetil komponiranju mu je pripomogla dobrotnica gospa plemenita Meck, starejša dama, ki mu je nakazovala letno rento 6000 rubljev z željo, da ostane javnosti in skladatelju neznana in da se v življenju nikdar ne sestaneta. Tudi od carja je Čajkovski dobival časten honorar, ki mu je omogočal, da si je uredil življenje po svoji volji. V domovini je dosegel največ priznanja z »Evgenom Onjeginom«, v zapadni Evropi pa s simfonijami, violinskim koncertom in klavirskim koncertom v b-molu, ki ga je z velikim uspehom izvajal na pariški razstavi v skladateljevi navzočnosti Anton Rubinstein. Čajkovski ima 78 del, med temi 10 oper, 6 simfonij, 3 balete, 3 godalne kvartete, 1 trio, 1 sekstet, violinski koncert, 2 klavirska koncerta, uverture, suite ter veliko število klavirskih skladb in pesmi.

V zadnjih letih se je udeleževal tudi kot dirigent in je bil prvi ruski skladatelj, ki je osebno predvajal svoja orkestrska dela poslušalcem v Srednji Evropi, v Tunisu, New-Yorku, Londonu i. dr. Po teh velikih uspehih se je vrnil v domovino, kjer je v Peterburgu dirigiral 16. oktobra 1893. prvo izvedbo svoje patetične simfonije. V tistih dneh se je v Peterburgu pojavila kolera, kateri je podlegel tudi skladatelj Čajkovski. Kljub skrbni zdravniški negi je umrl dne 6. novembra zjutraj v prisotnosti svojega brata Modesta in nečaka Vladimirja.

Čajkovskega odrska dela

Vojvoda, po pesnitvi Ostrovskega napisal besedilo skladatelj. Krstna predstava 30. januarja 1869. v Moskvi (Veliko gledališče).

Undina, zložena l. 1870.; pozneje jo je skladatelj uničil.

Opričnik (Telesni stražnik), zložena 1870/71; premiera spomladi 1874. v Peterburgu.

Kovač Vakula, op. 14., zložena l. 1874. Besedilo je spisal Polonski po Gogoljevi povesti »Noč pred božičem«. Delo je nagradilo peterburško Glasbeno društvo. Premiera l. 1876. v Marijinem gledališču v Petergurbu, pozneje jo je skladatelj predelal in je bilo pod imenom »Čerevički« (Copatke) uprizorjeno pod skladateljevim glasbenim vodstvom v januarju l. 1887.

Evgenij Onjegin, op. 24., zložen 1877. Prva predstava na moskovskem konservatoriju v marcu 1879.

Devica Orleanska, prva izvedba v Peterburgu l. 1881.

Mazeppa, prva izvedba v Peterburgu novembra 1884.

Čarodejka, prva izvedba v Peterburgu novembra 1887.

Pikova dama, op. 68. Besedilo je napisal po Puškinovi noveli skladateljev brat Modest Čajkovski (najprej za nekega drugega skladatelja, ki pa je pozneje uglasbitev tega dela odklonil). Prva uprizoritev je bila v Moskvi za skladateljev 25letni umetniški jubilej 19. decembra 1890.

Jolanta, op. 69, enodejanka. Prstna predstava v Peterburgu 18. decembra 1891.

*

Glasba za Ostrovskega pravljичno igro »Sneguročka«.
(Izvedeno 11. maja 1873.)

Glasba k Shakespearjevemu »Hamletu« (1888).

Labodje jezero, balet op. 20., zložen za moskovsko Veliko gledališče l. 1873. Prvič izvajano istotam l. 1876.

Trnjulčica (*La belle au bois dormant*), balet v 3. dejanjih op. 66., zložen l. 1888.

Caisse noisette Orchester, balet po E. T. A. Hoffmannovi pravljici zložen l. 1892.

Vsebina

Dejanje se vrši deloma na posestvu Larine, deloma v Peterburgu v prvi polovici 19. stoletja.

I. dejanje.

1. slika: Na vrtu sedita gospa Larina in njena strežnica Filipjeva, ki pripravljata sadje za vkuhavanje. Iz hiše zveni pesem njenih hčera, ki ji obudi spomine na mladost in na romantična ljubezenska nagnenja. Njeni kmetje so se vrnili s polja in po končani žetvi prinesli svoji gospodarici kot darilo okrašen snop. (Zbor in ples žanjic.) Iz hiše prideta Tatjana in Olga. Prva je bleda, sanjava in popolnoma prevzeta po čitanju nekega romana; druga pa se svoji veseli naravi primerno pridruži plesalcem in pevcem. Lilipjeva javi prihod Lenskega, ki privede s seboj tudi graščaka Onjegina. Tatjana se hoče odstraniti, toda mati jo zadrži. V Onjeginu ugleda svoj ljubezenski ideal, a tudi od žensk razvajenega velikomestnega gospoda prevzame Tatjana že na prvi pogled. Vendar se vede z njo popolnoma ravnodušno in ji pripoveduje o bolezni svojega strica, ki ga muči strašno dolgočasje, medtem ko Lenski in Olga prav nič ne skrivata svojega vzajemnega nagnenja.

2. slika: Tatjana sedi v sobi oblečena v nočno obleko pred zrcalom. Strežnica jo opominja, da je čas za nočni počitek, toda Tatjana še želi, naj ji Filipjeva pove, ali je bila zaljubljena predno se je poročila, kar Filipjeva zanika. Tedaj ji Tatjana prizna, da

je strastno zaljubljena. Ko ostane sama, sede k pisalni mizi in razkrije v pismu Onjeginu svojo srčno bol. Zunaj se dani in Filipjeva pride buditi Tatjano, ki pa naroči strežnici, naj odda pismo na pošto. Kljub pomislekom slednjič Filipjeva le prevzame Tatjanino pismo.

3. slika: V gozdu bero dekleta jagode in prepevajo. Tatjana prihiti in izčrpana sede na klopi; tesno ji je pri srcu pred sestankom. Onjegin nastopi; zadržan, miren in hladen se zahvali Tatjani za odkritosrčno priznanje in ji izjavi, da bi izbral samo njo, če bi bil ustvarjen za soproga, toda on da ni rojen za zakonsko srečo; oba bi bila le nesrečna v zakonu. Med petjem zbora odide Tatjana opirajoč se na Onjeginina.

II. dejanje.

1. slika: Domača zabava in ples v Larinini hiši. Ko pleše Onjegin s Tatjano, sliši o sebi razne neumestne opazke starejših dam, zato se jezi na Lenskega, ki ga je privedel semkaj. Ko pride Olga, jo Onjegin izzivalno vabi na ples samo, da bi s tem dražil Lenskega. Olga vzame vso zadevo z lahke strani in hoče obenem ponagajati ljubosumnemu Lenskemu. Po francoskem kupletu, ki ga Tatjani na čast zapoje Triquet, prične kotiljon. Otvorita ga zopet Onjegin in Olga. Tedaj se vname oster prepir med prijateljskima, ki dovede do poziva na dvoboj. Onjegin ga mora sprejeti. Slika se konča z velikim hruščem in razburjenjem povabljenih gostov.

2. slika: Zimska pokrajina ob potoku v bližini vaškega mli-
na. Zgodnje zimsko jutro. Lenski sedi pod drevesom, njegov sekundant Zarecki stopa nestrpno sem in tja in pričakuje Onjeginina. Lenski se v pretresljivi pesmi spominja mladosti in svoje življenjske sreče. Nato pride Onjegin v spremstvu svojega sluga Gillota, ki ga predstavi kot svojega sekundanta. Zarecki, ki se pedantično drži običajev dvoboja je nad takšnim sekundantom nekoliko nevoljen, a se kmalu sporazume z njim. Lenski in Onjegin stojita drug proti drugemu, ne da bi se pogledala. V dvospevu priznata oba, da je ta dvoboj nesmiseln in da bi bilo najpametneje, če bi si smeje podala

roke, ampak nobeden ne stori tega. Zarecki da povelje in Onjegin ustrelj svojega prijatelja. Onjegin se zgrozi nad mrtvim truplom svojega druga.

III. dejanje.

1. slika: Dvorana pri knezu Greminu v Peterburgu. Poloneza se je pravkar končala, gostje se zabavajo, Onjegin, ki se je po večletnem, brezsmotnem potovanju vrnil domov, ne more pregnati in vdušiti spominov na svojega mrtvega prijatelja. Tu sreča zopet Tatjano. Iz boječe vaške deklice je postala krasna in dostojanstvena mlada gospa in Onjegin izve od kneza, da je njegova žena. Po kratkem, hladnem pozdravu odide Tatjana v spremstvu svojega soproga, kakor da se Onjegina komaj še spominja. Onjegin pa se ob tem srečanju vname za Tatjano z vsem svojim srčnim ognjem. V tem trenutku šele zasluti vso neizprosno usodnost svojega nesrečnega življenja.

2. slika: V knezovi sprejemnici pričakuje Tatjana na napovedani Onjeginov obisk. Tudi njo je svidenje z Onjeginom močno ganilo. Onjegin vstopi in pade pred njo na kolena. Tatjana mu pove brez jeze, kako jo je bolelo, ker je svojčas odklonil njeno ljubezen, čeprav je bilo takrat njegovo ravnanje častno in pošteno.. Onjegin se je sedaj brezupno zaljubil v Tatjano in jo roti za ljubezen. Tatjana mu prizna, da ga še vedno ljubi, toda zvesta bo ostala prisegi, ki jo je pred oltarjem dala svojemu soprogu. Zaman jo Onjegin skuša pregovoriti, naj pobežne z njim. Ko so njene moči že skoraj pri koncu, se zbere in odide od Onjegina za vedno. Obupan plane Onjegin odtod v vrtinec nemirnega življenja.

Razno

Jaromir Weinberger, skladatelj opere »Švanda« in operete »Anđula« je zložil opero »Wallenstein«, ki je imela svojo premiero meseca septembra na dunajski državni operi. To Weinbergerjevo novost bo še letos uprizorilo tudi nemško gledališče v Pragi.

V Rimu bodo otvorili l. 1941., o priliki mednarodne razstave novo veliko moderno gledališče.

*

Mozartov festival v Pragi. Letos 29. septembra je bila 150letnica prve uprizoritve slavne Mozartove opere »Don Giovanni« v praškem Stavovskem divadlu. Narodno divadlo v Pragi je proslavilo ta jubilej s slavnostno predstavo te opere pod taktirko opernega šefa V. Talicha.

*

»Tihi Don«, opera mladega ruskega skladatelja Ivana Dzeržinskega zavzema v Leningradu prvo mesto v repertoarju. Najmanj dvanajstkrat mesečno se izvaja pri razprodanem gledališču.

*

Jubilejna proslava skladatelja Janačka v letih 1937 — 1939. Ob prvi desetletnici smrti Leoša Janačka (12. srpana 1938.) bo Deželno gledališče v Brnu izvajalo ciklus Janačkovih oper in vsa njegova koncertna dela. Protektorat za te proslave je sprejel minister prosvete dr. Franke.

*

Dunajski skladatelj A. W. Korngold, znan po svoji operi »Mrtvo mesto«, je dovršil novo opero »Katarina«, ki bo še letos prvič uprizorjena na dunajski državni operi.

Prihodnji operni spored

Prihodnji teden se uvrsti v naš operni spored Puccinijeva »Tosca«. Zasedba: Oljdekopova, Franci, Primožič, Betetto (Petrov-čič), Janko (Kolacio).

Dirigent: dr. D. Švara, režiser: prof. O. Šest.

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavnik: Oton Župančič. Urednik: Matija Bravničar. Za upravo: Karel Mahkota. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

EVGENIJ ONJEGIN

Lirična opera v treh dejanjih in v 7 slikah. Po besedilu Puškina uglasbil Peter Iljič Čajkovski. Prevedel N. Štritof

Dirigent: N. Štritof.

Režiser: prof. O. Šest.

Larina, posestnica	P. Škrjančeva
Tatjana } njeni hčerki {	O. Oljdekopova
Olga	N. Španova
Filipjevna	M. Kogejeva
Evgenij Onjegin	A. Kolacio
Lenski	S. Banovec
Knez Gremin	J. Betetto k. g.
Stotnik	A. Sekula
Zarecki	A. Orel
Triquet, Francoz	P. Golovin
Gillot, dvorjanik	F. Hvastja

Kmetje, plesni gostje, posetniki, oficirji.

Dejanje se godi deloma na posestvu na deželi in deloma v Petrogradu.

Čas: drugo desetletje tega stoletja.

